

## БУЗОК УГОРСЬКИЙ

*Syringa josikaea* J.Jacq. ex Rchb.

Родина Маслинові — Oleaceae

**Природоохоронний статус виду**  
Вразливий.

**Наукове значення**  
Реліктовий вид з диз'юнктивним ареалом.

**Ареал виду та його поширення в Україні**  
Має два диз'юнктивних ексклави, розташовані у Сх. (Сх. Бескиди, Україна) та Пд. (Бігарські гори, Румунія) Карпатах. В Україні трапляється у вибоках рр. Уж, Латориця, Ріка, Стрий на висотах 400–750 м н. р. м. Адм. регіони: Льв, Зк.

**Чисельність та структура популяцій**  
Популяції нечисленні, представлені у вигляді окремих розріджених куртин та поодиноких особин. У сприятливих умовах добре поновлюється вегетативно.

**Причини зміни чисельності**  
Освоєння характерних для виду екологічних умов — гірських заболочених вільшняків, надмірна рекреація, випас, витоптування. Як декоративна рослина інтенсивно використовується для виготовлення букетів.

**Умови місцезростання**  
Заболочені місця вздовж берегів річок і струмків, біля джерел, серед вільшняків і вербняків. Переважно в угрупованнях союзу



*Symphyto-Fagion*, рідше кл. *Alnetea glutinosae*.  
Мезогірофіт, евтроф.

**Загальна біоморфологічна характеристика**  
Фанерофіт. Невелике дерево або кущ 3–5 м заввишки. Листки широкоеліптичні, 5–12 см завдовжки, більш-менш повстисті (зрідка голі), темно-зелені зверху та сіро-зелені знизу. Квітки світло-бузкові або рожеві, пахучі, зібрані у невелику прямиостоячу волоть, котра розвивається з верхівкової бруньки. Цвіте в травні–липні, плодоносить у вересні–жовтні. Розмножується насінням і вегетативно.

**Режим збереження популяцій та заходи з охорони**  
Охороняють в «Ужанському» НПП, у пам'ятці

природи «Бузок угорський» (Львівська обл.). Необхідно надати охоронний статус усім відомим природним оселищам. Заборонено збирання квітів, несанкціоноване викопування для пересаджування, руйнування й порушення екологічного режиму локалітетів, зокрема осушення територій та штучна посадка декоративних видів, суцільні рубки лісу в місцях зростання виду.

**Розмноження та розведення у спеціально створених умовах**  
Вирощують у багатьох ботанічних садах, використовують в озелененні.

**Господарське та комерційне значення**  
Декоративне, протиерозійне, ґрунтозахисне, цінне селекційне.

**Основні джерела інформації**  
Определитель высших растений Украины, 1987; Крічфалушій, Будніков, Мигаль, 1999; Molnár, 2003; Thaisz, 1909; Thaisz, 1912.

Автори: А.В. Мигаль, О.О. Кагало,  
Л.М. Фельбаба-Клушина  
Фото: О.О. Кагало, Н.О. Гавриленко (вставка)



## ЛЮДВИГІЯ БОЛОТНА

*Ludwigia palustris* (L.) Elliott

Родина Онагрові — Onagraceae

**Природоохоронний статус виду**  
Зниклий в природі.

### Наукове значення

Дуже рідкісний центральноєвропейський вид на сх. межі ареалу.

### Ареал виду та його поширення в Україні

Атлантична і Центральна Європа, Середземномор'я, Мала Азія, Іран, Пн. Америка, Пд. Африка. В Україні траплявся на Закарпатській низовині. Адм. регіон: Зк.

### Чисельність та структура популяцій

Популяції траплялися рідко і були малочисельними.

### Причини зміни чисельності

Слабка конкурентоздатність (займає майже незарослі мулисті субстрати). Потерпає від різкої зміни гідрологічного режиму водойм і боліт, насамперед внаслідок осушення.

### Умови місцезростання

Міководдя невеликих слабкопроточних водойм, торфово-мулисті ділянки навколо боліт. Росте у воді, але виступає над поверхнею. Індикатор ацидофільних водойм, піщаних, торфово-мулистих донних відкладів, ділянок, що характеризуються періодичним спадом води (*Nanosperion flavescens*). В Закарпатті в угрупованнях союзів *Littorellion uniflorae*, *Elatini-Eleocharition ovatae*, виступає як асектатор. Гідрофіт.



### Загальна біоморфологічна характеристика

Терофіт. Однорічна трав'яна рослина із сланим висхідним стеблом, 10–50 см заввишки, із коренями, що відходять від вузлів та занурені у воду. Кореневище ниткоподібне, плагіотропне. Стебло чотиригранне, часто виступає над поверхнею води, листки супротивні, блискучі, блідо-зелені, нерідко з червонуватим відтінком. Квітки поодинокі у пазухах листків, майже сидячі, з двома приквітками. Пелюстки відсутні. Чашолистків, що залишаються при плодах, чотири. Плід чотиригніздна багатонасінна коробочка. Насінини гладенькі, блискучі. Цвіте в травні–серпні. Плодоносить у серпні–вересні. Розмножується вегетативно та насінням.

### Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Слід продовжити пошуки рослини в урочищі Чорний Мочар на Закарпатті, з метою виявлення вцілілих місцезнаходжень та встановлення режиму охорони. Потребує культивування в ботанічних садах і репатризації в природі. Заборонено порушення умов зростання, меліорацію на прилеглих територіях.

### Розмноження та збереження у спеціально створених умовах.

Вирощують у ботанічному саду ім. О.В. Фоміна Київського національного університету ім. Т. Шевченка.

### Господарське та комерційне значення

Ґрунтозакріплююче.

### Основні джерела інформації

Андрієнко, 1996; Макрофіти — індикатори изменений природной среды, 1993; ЧКУ, 1996.

Автори: Т.Л. Андрієнко, О.І. Прядко  
Фото: А.Я. Дідух



## ПОВСТЯНКА ДНІПРОВСЬКА (ЦИМБОХАЗМА ДНІПРОВСЬКА)

*Cymbochasma borysthenica* (Pall. ex Schlecht.)  
Klokov et Zoz (*Cymbaria borysthenica* Pall. ex  
Schlecht.)

Родина Вовчкові — Orobanchaceae

Природоохоронний статус виду  
Рідкісний.

Наукове значення  
Ендемік, що належить до монотипного роду.

Ареал виду та його поширення в Україні  
Причорномор'я, Приазов'я, басейн р. Дон. В  
Україні — між рр. Тилігул і Пд. Буг та Молоч-  
ною. Адм. регіони: Кд, Дн, Дц, Мк, Хс, Зп, Кр.

Чисельність та структура популяцій  
Популяції локальні, переважно з компактно-  
дифузною або контагіозною структурою.  
Щільність популяцій до кількох десятків пар-  
ціальних кущів на 1 м<sup>2</sup>. Віковий спектр не-  
повночленний, відсутні особини насінневого  
походження. Самопідтримання популяцій  
відбувається завдяки вегетативному роз-  
множенню. Життєвість більшості популяцій  
середнього і високого рівня.

Причини зміни чисельності  
Біологічне старіння виду, послаблена здатність  
утворювати насіння. Знищення та порушення  
степових ділянок внаслідок розорювання, на-  
садження лісу, надмірного випасання тощо.

Умови місцезростання  
Кам'яністі, переважно вапнякові, та лесові  
відслонення, кам'янисто-щебеністі ґрунти та  
осипища, степові схили зі змитими ґрунтами.



Трапляється у складі степових, петрофітно-  
степових і петрофітних фітоценозів, часом  
утворює монодомінантні плями. Зростає в угру-  
пованнях кл. *Festuco-Brometea*. Ксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика  
Хамефіт. Напівкущик 4–12 см заввишки. Корінь  
стрижневий, здерев'янілий, з довгими горизон-  
тальними бічними коренями. Стебла численні,  
здерев'янілі, прямостоячі або відхилені, густо  
улишені, як і листки сірувато-повстисті. Листки  
лінійно-ланцетні, загострені, спрямовані косо  
вгору. Квітки (2–4) розміщені біля основи стеб-  
ла. Віночок 25–35 мм завдовжки, жовтий, зовні  
білувато-опушений. Плід коробочка. Цвіте у  
квітні–травні. Плодоносить у травні–липні. Роз-  
множується вегетативним способом.

Режим збереження популяцій та заходи  
з охорони  
Включений до Європейського червоного списку.  
Охороняють у ряді заповідних об'єктів Ми-  
колаївської, Херсонської, Запорізької обл. Необ-  
хідно взяти на облік усі місцезнаходження виду,  
здійснювати моніторинг популяцій, розширити  
мережу заповідних територій, ширше вирощу-  
вати в ботанічних садах. Заборонено збирання,  
гербаризацію, руйнування місць зростання, за-  
ліснення, надмірне випасання.

Розмноження та розведення у спеціально  
створених умовах  
Вирощують у Криворізькому ботанічному  
саду НАН України та ботсаду Херсонського  
державного університету.

Господарське та комерційне значення  
Декоративне, протиерозійне.

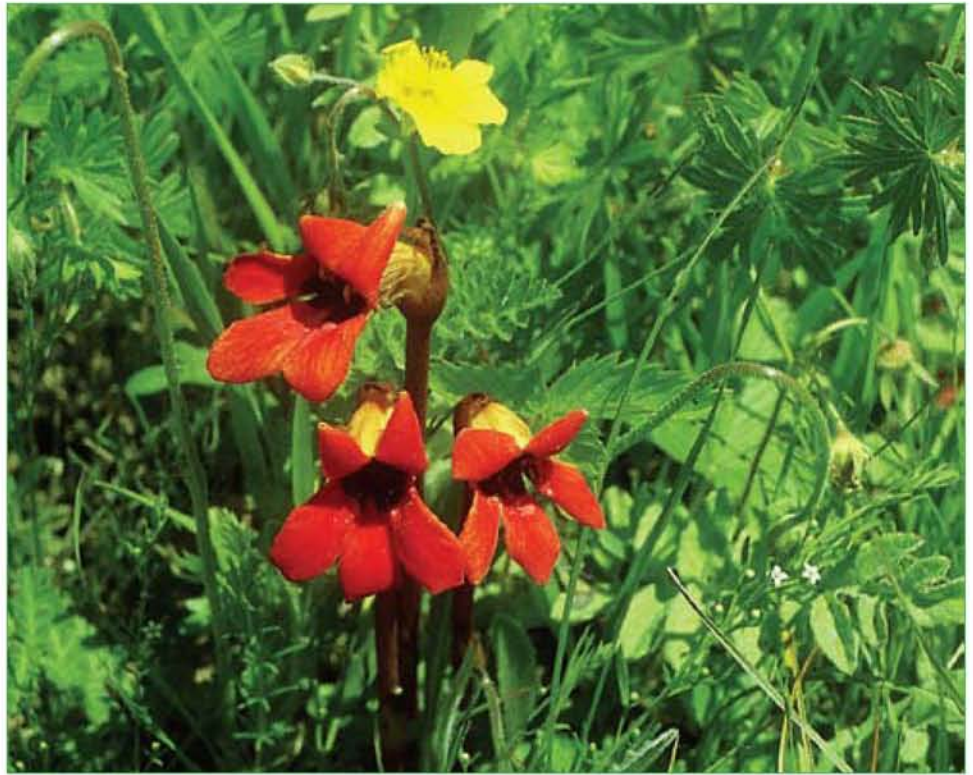
Основні джерела інформації  
Бойко, 1988; Винтер, Казаков, Маценко, 1994; Дохман,  
1930; Європейський червоний список..., 1992; Клоков,  
Зоз, 1935; Флора УРСР, 1960; ЧКУ, 1996; Крицька, Ново-  
сад, 2001; Кучеревський, 1986; Яценко, 1974.

Автори: Л.І. Крицька, Я.П. Дідух, В.П. Коломійчук,  
П.М. Бойко, О.І. Литвиненко.  
Фото: Б. Суднік-Войциковська,  
Д.М. Іноземцева (вставка)



## НАКОРІННИЦЯ ЧЕРВОНА (ДИФЕЛІПЕЯ ЧЕРВОНА)

*Diphelypaea coccinea* (M.Bieb.) Nicolson  
(*Orobanche coccinea* M.Bieb., *Phelypaea coc-*  
*cinea* (M.Bieb.) Poir.; incl. *Diphelypaea helenae*  
(Popl.) Tzvelev; *Phelypaea helenae* Popl.)



Родина Вовчкові — Orobanchaceae

**Природоохоронний статус виду**  
Зникаючий.

**Наукове значення**  
Реліктовий вид на пн. межі ареалу.

**Ареал виду та його поширення в Україні**  
Мала Азія, Іран, Кавказ, Крим. В Україні —  
Гірський Крим. Адм. регіон: Кр.

**Чисельність та структура популяцій**  
Трапляється поодинокі або невеликими гру-  
пами. Популяції досить нестабільні, характе-  
ризуються значними річними флуктуаціями,  
тому в одних місцях вид зникає, а в інших —  
з'являється.

**Причини зміни чисельності**  
Невідомі, можливо, специфіка біології роз-  
витку.

**Умови місцезростання**  
Зростає на узліссях та остепнених кам'я-  
нистих схилах від нижнього до верхнього  
гірських поясів, включаючи яйлу. Угрупо-  
вання відносяться до кл. *Trifolio-Geranietae* та  
*Festuco-Brometea*, пов'язаний з видами роду  
*Centaurea*. Паразит.

**Загальна біоморфологічна характеристика**  
Криптофіт. Багаторічна трав'яна безхлоро-  
фільна паразитна рослина з редукованим  
до ланцетних лусок листям. Стебло нероз-  
галужене, червонувато-буре або червоне,  
15–30 см заввишки, закінчується єдиною  
квіткою. Чашечка зрослолиста, бурувата,  
віночок зрослопелюстковий, 5-лопатевий,  
двогубий, 2–5 см завдовжки, яскраво-

червоний (рідко жовтий). Плід яйцеподібна  
коробочка. Паразитує на коренях видів во-  
лошки (*Centaurea* s.l.). Цвіте у травні–липні,  
плодоносить у червні–липні. Розмножується  
насіннями.

**Режим збереження популяцій та заходи  
з охорони**  
Охороняють в Кримському та Ялтинському  
гірсько-лісовому ПЗ. Заборонено збирання  
рослин та порушення місць зростання.

**Розмноження та розведення у спеціально  
створених умовах**  
Відомостей немає.

**Господарське та комерційне значення**  
Декоративне.



**Основні джерела інформації**  
Вульф, 1969; ЧКУ, 1996.

Автор: А.В. Єна  
Фото: В.Е. Нужденко